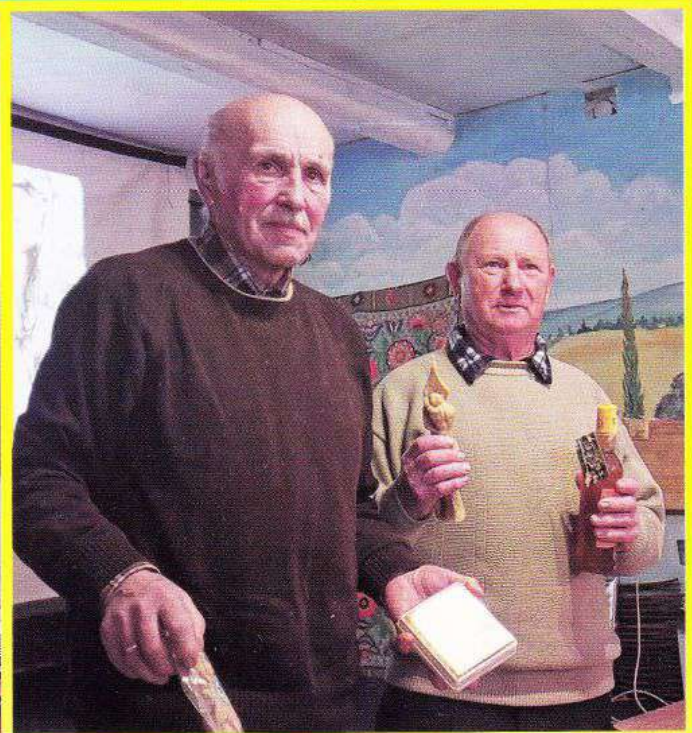
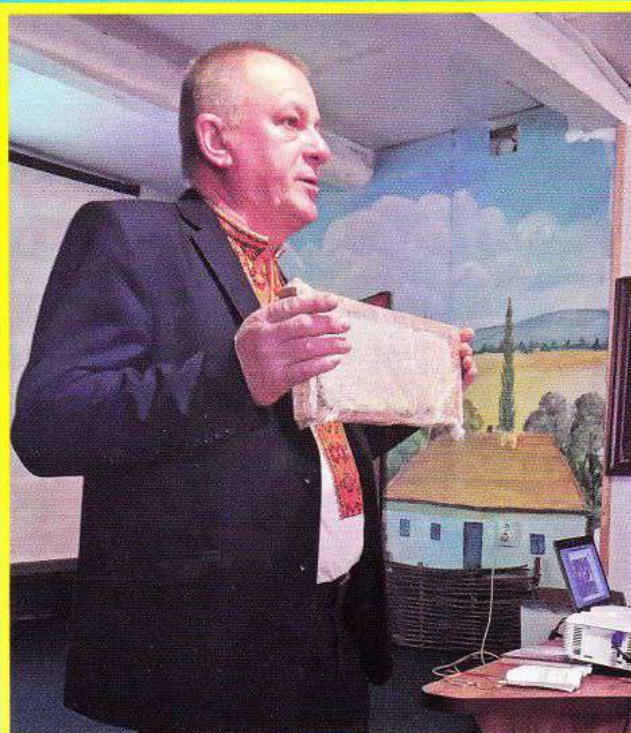

БДЖОЛЯРІ УКРАЇНИ

КОРМОВА БАЗА

ЦІЛЮЩІ ДЕРЕВА ТА КУЩІ – МЕДОНОСИ І ПИЛКОНОСИ

З ДЕНДРОПАРКУ ДОКТОРА А. І. ПОТОПАЛЬСЬКОГО «ПЕРЕМОГА»

ЗНАЙОМА НЕЗНАЙОМКА – ЛИПА

Добрий медозбір залежить від багатой кормової бази з різноманітних природних і культивованих медоносів.

Радимо кожному бджоляреві на своїх земельних ділянках виростити «килим пасічника» з медоносів – трав, кущів, ліан і дерев, які квітнуть у різні терміни упродовж пасічницького сезону та можуть забезпечити бджолині сім'ї кормами.

У цій статті ви дізнаєтеся про чудову медоносну рослину – липу.

Перш ніж почнемо свою розповідь про щедру красуню липу, нагадаємо, що люди і дерева тісно пов'язані між собою за рахунок обміну речовин, тому існування дерев неможливо без людини, і людині для життя необхідні дерева. Люди для життя рослин постачають вуглекислий газ. Повітря, яким ми дихаємо насичене киснем завдяки деревам. Деревна рослинність є основою, від якої залежить повноцінність повітря, а саме постачання кисню, азоту, водню, антибактеріальних і противірусних фітонцидів, а також його очищення від забрудненості вільними радикалами, важкими металами, пилом та іншими специфічними промисловими отрутами. Також зелений колір "одягу" дерев, перешіптування з вітром листви на гілках, щебетання і спів птахів у височині крони діє заспокійливо, знімає психоемоційне навантаження та направляє думки на позитивний лад, відволікає, насичує радістю і надихає. Вдумлива і уважна людина, розглядаючи різноманіття природних мережив листя, квітів, гілок побачить твір неперевершеного Божого мистецтва, мінливу мозаїку Природнього Храму Божого і зрозуміє сенс життя людського. Відвідувачі дендропарку «Перемога» в с. Ходаки Коростенського району все це відчують під кронами вільх, в'язів, берез, дубів, а також наших героїнь – трьох видів лип, що

ростуть на липовій алеї, і на весні це особливо сприймається під спів солов'їв та інших перелітних птахів.

Одним з найдревніших дерев України є липа. Вона належить до дерев родини мальвових. В дендропарку «Перемога», як ми раніше написали, ростуть на алеї: липа серцелиста (дрібнолиста) (*Tilia cordata* Mill.), липа широколиста (*Tilia platyphyllos* Scop.) та липа срібляста (*Tilia tomentosa* Moench). Липа серцелиста та липа широколиста – світлолюбні, виносять півтінь, посухостійкі та добре морозостійкі (витримують морози до -40 – -45 °C), вітростійкі, невибагливі до умов вирощування, добре ростуть на бідних, не надто сухих ґрунтах. Липа срібляста менш зимостійка. Всі види лип – величні дерева з широкою густою кроною, досягають зросту 30 м. Кора гладка, блискуча, молоді гілки серцелистої та широколистої мають червонясто-бурий колір (у срібнолистої – з густим сріблясто-білим запушенням), старі гілки і стовбури – темні з довгасто-борозенчатою корою. Листя має серцевидну або округлу форму, довгочерешкові, дворядно почергові, по краю зарубчастопильчаті. Бувають темно-зеленого кольору або світло-зеленого, в нижній частині – сизуваті, а у срібнолистої – білувато-пухнасті, довжина черешка варіює залежно від сорту липи. Квіти жовтувато-білі, зібрані по кілька

(від 3-х до 11) у висячі або прямостоячі суцвіття з язичковими довгастими голими приквітниками, які в нижній частині врастають у квітконос. Чашолистки і пелюстки кількістю від 5, тичинок, які зрослися у пучки – до 30. Квітне липа в червні-липні, в цей період стає ошатною, тому що рясно покривається пахучими на всю округу квітками з приємним характерним запахом. Звісно, і бджоли не пропускають такої насолоди. Тривалість цвітіння одного дерева розтягується до 15 днів, липових насаджень – до 20 днів. При сприятливій погоді, стверджують досвідчені бджолляри, з одного дерева трудівниці-бджоли збирають меду стільки, як з 1 га гречки. На одну бджолосім'ю медозбір за світловий день досягає 5 кг. Причому медопродуктивність сягає від 300 до 1000 кг/га. Липа широколиста, у відмінності від липи серцелистої, починає квітнути раніше – у червні, пізніше за всіх цвіте липа срібнолиста. Квіти широколистої липи вважаються більш продуктивними, ніж у серцелистої. Таким чином, липа – сильний медонос при сприятливих погодних умовах! Але, якщо встановлюється негода, холодна або жарка погода – квіти майже не виділяють нектар. Липовий мед янтарно-золотавого кольору, запашний, оцінюється високо за свої цілющі лікарські властивості. Липовим медом багато з нас ласували під час Різдвяних і Новорічних свят за двома календарями. Плоди визрівають у вересні і мають вигляд маленьких опушених шариків.

Багато вулиць м. Києва та інших міст і сіл України мають суцільні липові насадження і в період їх цвітіння вулиці напоєні чудово-солодким запахом меду духмяних квіток липи. Відомо, що липа може жити тисячу років, зацвітає на 20–25 році, має гнучку та легку деревину. В Києво-Печерській Лаврі досі росте унікальна древня липа, яка бачила, за переказом, Святого Преподобного Феодосія Печерського, одного з засновників Великої Лаври. Її так і називають липою Феодосія Печерського. Біля залишків Десятинної церкви, на древніх Київських пагорбах ще росте одна товстена старовинна липа, яка пам'ятає древню князівську Русь, а також все те, що відбувалося перед її очима протягом майже тисячоліття... Читач може сказати, які такі очі у дерев, але придивіться уважно до стовбура... Фотохудожниця Марина Тіткова зробила фото-проект з символічною назвою «Всевидючі очі дерев», що складається з унікальної колекції фотографій з природними диво-очима на стовбурах (див. <https://www.kf-ks.info/vsevidyushhi-ochi-derev/>)... Якщо б дерева могли розмовляти, а точніше люди могли їх чути і розуміти, то відкривалося б бага-

то чого з історії, для нас прихованої в глибині віків.

У селі Ушомир на Коростенщині ростуть височенні багаторічні липи, які знали ще засновника Ушомирського парку – пана Станіслава Богуша і його родину. Нащадки древнього роду Богуша періодично навідуються в Ушомирський дендропарк – на батьківщину їх предків і воскрешають призабуту пам'ять сучасників про цей животворний куточок життєдайної природи, який міг би стати перлиною сучасного туризму. Маємо надію, що і в дендропарку с. Ушомир ми ще побачимо пам'ятний знак або дошку на честь його засновників. Хочеться додати, що на території с. Ушомир зберіглося багато цікавих історичних пам'яток дореволюційної і радянської епох.

Відомо з історії, що древні слов'яни вважали липу деревом богині любові і краси – Лади, а в Західній Європі – деревом хранительки домашнього вогнища, весняної богині Фреї. В Європі і на Кавказі липу визнавали священним деревом. На гербі старовинного латвійського міста Лієпая ми бачимо липу. І Україна також може похвалитися прославленням липи на гербах окремих міст і сіл. Наприклад, на гербі села Товста Звенигородщини зображена стара «золота липа», що за легендою дала назву селу і річці, на березі якої росло це дерево. Джерело річки Товста брало початок в урочищі, зарослому старим товстим липовим лісом... Або можна згадати древнє селище Липова Долина у верхів'ях Хоролу Миргородщини, на гербі якого в лазуровому щиті зображена золота гілка липи з золотими листками і срібними квітками під золотим сонцем... Багато територіальних назв пов'язані з липою. В регіоні бурштину на Львівщині протікає річка Гнила Липа. На її берегах утворена велика штучна водойма, на якій побудована Бурштинська ДРЕС, що потерпіла від сучасної війни... Як ми бачимо, липу вшановували наші предки, і зображували як символ території, чеснот, історії, як невід'ємну частину оберіга. Під нею проходили важливі для суспільства збори, нею обсаджувалися древні храми, вікові липи досі ростуть у дворах старовинних замків. Вівтарі храмів, ікони вироблялися з лип. Зрубати липу в древності вважалося гріховним проступком. Навіть, якщо доводилося зрубати дерево, це робилося колективно, щоб провинна розподілялась на всіх, перед цим розмовляли з деревом, пояснювали йому причину і просили у нього пробачення.

Сьомому місяцю року присвоєно здавна в Україні та багатьох слов'янських країнах назву на честь нашої героїні липи – «липень».

Назву липа отримала від древніх балтських, слов'янських і кельтських народів, походить від слова «липаті», тобто липнути, через липкий сік і клейкість молодого листя. Споріднені слова ми бачимо у всіх трьох народів. Існує гороскоп кельтський «деревний», створений друїдами, в якому липа є покровителькою людей, що народилися з 11 по 20 березня, та з 13 по 22 вересня. Відомо, що древні кельти обожнювали дерева і вважали їх покровителями. До речі, прославлена сучасна ірландська співачка Енуа створила музичний альбом пісень «The Memory of Trees» (1995 р.) в кельтських традиційних рисах, назва якого перекладається як «Пам'ять дерев», і цей альбом радимо послухати, щоб відчути той подих вічності, який зв'язує нас із давнім народом, що проживав навіть на території західної України. Хто знає, чи не знаходиться поміж нас, читачів, людина, яка має кельтське коріння, і її душа заспіває в унісон з древніми наспівами кельтів.

Древні античні письменники в своїх творах називають липу «Золотим деревом». У слов'ян існувало прислів'я: «Сосна нагодує, липа взує». А ще казали: «Липа – це дерево, з якого можна зробити ложку, чашку, і заварити в цій чашці липовий чай». Липа по історії була найулюбленішою помічницею в господарстві, з неї виготовляли предмети побуту: ложки, посуд, ліжка, діжки, прядки, гребінці, ковші, совки, шпаківні, борти – вулики дуплянки, вози, сані, іграшки, фанеру тощо. Деревина липи біла або червонясто-біла, м'яка, легко обробляється, фарбується і полірується, легка на вагу. Її використовують і використовували для виготовлення меблів, токарних і різьбярських виробів, протезів. Липова фанера згодилася і в авіації. Липові дрова мають слабкий і нетривкий жар, а вугілля з липових дров колись було серед найкращих для виготовлення пороху. З кори липи дерли лико, яке йшло на виготовлення взуття – «постолів» у Поліському діалекті, кошиків, віхтів, рогож, щіток, мотузків, канатів. Для постолів обдиралося лико з молодих лип, тому і народилося на світ народне прислів'я: «Обдерли як липку». В липовій стружці добре зберігали яблука, груші, айву. В рік на теренах дореволюційної України витрачалося на виготовлення постолів біля 0,5 мільярдів лип, тому що в рік одній людині треба було 40 пар постолів. Але необхідно зауважити, що народ був розумним господарем і дбав про поповнення насаджень липи.

Здавна, відчуваючи **особливий вплив енергії дерева**, під липою встановлювали лави, робочий стіл і втомлюваність проходила, і робота задумана легко перероблялась.

Липа щедро ділиться своїми силами з людьми. Її енергія подібна березовій або дубовій. Як свідчить відома цілителька **Оксана Піон**: «Поле її занадто щільне, тому і видається важким. Коли ви стоїте біля липи, перші десять хвилин нічого не відчуваєте, потім настає важкість всього тіла, що раптом різко змінюється на прилив сил. Така реакція організму на енергетичне поле липи відбувається тому, що липа збирає навколо себе шар позитивної енергії землі. Ці енергії важливі для нашого фізичного здоров'я, але сприймаються організмом важко, бо для наших душ спорідненими є більш розріджені й легкі енергії Піднебесся... В холодну пору року липа постійно «дрімає» і поповнюється енергією космосу, яку потратила за літо. У цей час її біополе легке і розріджене. Влітку липа просинається о 8-й ранку і очищує енергетичне поле навкруги себе. В таку пору липа може допомогти в лікуванні різних запалень у нашому організмі. З 14-ї до 15-ї години липа відпочиває, а після 15-ї години роздає всім накопичену нею зранку земну силу...» («Аптека бур'янів» Оксана Піон/ Серія: Золота бібліотека здоров'я №1–2 (2021) – Вид. ФОП Присяжнюк І.І.).

Липу в народній медицині використовували всю: листя, кору, суцвіття, деревину. Для лікувальних цілей в основному – суцвіття, листя і кору. У корі липи міститься 2–4 %, а в деревині 4–8 % танінів. Квітки липи містять 0,04–0,05 % ефірних олій, глікозиди, дубильні речовини, сапоніни, каротин, цукор, вітамін С. У листках липи влітку містяться вітамін С (118–245 мг%), каротин (до 21,2 мг%), таніди, багато протеїну (до 18,5 %) і мало клітковини (до 18,7 %), жир (до 2,2 %), безазотисті екстрактивні речовини (до 53 %).

В голодні роки широко використовували сухе листя липи у вигляді борошна, а свіже і сухе – додавали у борщі і супи разом з грибами (свіжими і сухими).

Лікувальні властивості липи були відомі ще за часів древньої Русі. Липовим медом лікували рани і шкірні захворювання. Мед і віск були традиційними статтями експорту Русі. Найкращим вважали липовий стільниковий мед в липовій тарі. Протягом тисячоліть, досвідчені пасічники це знають, традиційним промислом слов'ян було бортництво. Ще в XVIII столітті писали: «Меду у державі превелика безліч, не стільки по вуликах, скільки в дуплах по лісах». При різних хворобах застосовували різні частини дерева, але найчастіше – його квіти, які є знеболювальним, протизапальним, бактерицидним, жарознижуючим, сечогінним, протисудомним засобом. Узимку чаї з квітів липи і липовий мед

були першими ліками проти застуди. Липовим вугіллям посипали гниючі рани, всередину приймали при шлунково-кишкових захворюваннях і отруєннях. Липові горішки в давнину вживали для зупинки внутрішніх кровотеч, Розварена липова кора давала багато слизу і її використовували для лікування опіків, гемороїдальних вузлів, абсцесів та свіжих ран. З неї ж робили компреси для лікування подагри і маститів. Подрібнені свіжі листя і бруньки застосовували для перев'язок в якості протизапального і болезаспокійливого засобу. Настої квіток липи визнавали найкращими потогінними і жарознижуючими ліками при застуді, лихоманці, головному болю, непритомності і судомах. В книзі Н.Григор'єва, виданій у 1882 р. рос.мовою «ЛЕЧЕБНИК-ТРАВНИК. Полное руководство к излечению всех болезней отечественными травами...» репринтне видання, Київ, 1991 р. написано про липу (переклад): «Липа. Наливка з квітів схвалюється в грудних випадках, спазмах, головних болях, непритомності і судомних хворобах. Липовий чай корисний також для іпохондриків та людей, схильних до удару. Наливкою липових квітів виліковували застарілу падучу хворобу. Насіння, яке стерте в порошок, нюхають по кілька разів на день, це угамовує носову кровотечу. Для наливки: 1/2 квіток на 6 унц. (прим.редакції 1 унція = 29,86 грамів). Окропу п'ють як чай, з медом або з цукром».

Суцвіття липи мають протизапальну, відхаркувальну, антисептичну, потогінну, сечогінну, жовчогінну (підвищують жовчоутворення і полегшують надходження жовчі в дванадцятипалу кішку) і м'яку седативну дію, підсилюють секрецію шлункового соку, зменшують в'язкість крові.

З липового цвіту і сьогодні готують переважно чай, для чого 1 столову ложку квіток заливають 1 склянкою окропу і настоюють 10 хв. Липовий чай важливо пити хворим на атеросклероз, грип, бронхіт, при застудних захворюваннях і ангінах, при гіпертонічній хворобі, судинних кризах, клімактеричних порушеннях, циститі, жовтусі, подагрі. Липовим чаєм добре також полоскати горло при грипі, ангінах, фарингітах і ларингітах, полоскати рот при стоматитах, гінгівітах. Відваром липового листя лікують сечокам'яну хворобу. Липовий цвіт добре поєднується для лікування різних захворювань з іншими лікарськими травами: ромашкою, звіробоєм, лабазниками, шавлією, малиною та іншими.

Компреси з липового цвіту освіжають в'ялу шкіру, надають їй еластичність, знімають втому. Для цього проціджений липовий чай підігрівають до температури 85–90 °С. У від-

варі змочують рушник або м'яку серветку і на 2–3 хв. кладуть на обличчя. Знімають і прикладають серветку, змочену холодною водою. Гарячі і холодні серветки по чергово змінюють 5–6 разів. Компреси протипоказані при розширених судинах.

Протипоказання до застосування липового цвіту: підвищена чутливість до біологічно-активних речовин липи. Поліноз.

Заготівля лікарської сировини: Цвіт збирають під час цвітіння вранці в суху погоду. Зірвані суцвіття пухко складають в корзини. На сонці сушити недопустимо. Висушують суцвіття на горищі, розклавши тонким шаром на сітці, папері або стелажі в приміщенні з доброю вентиляцією. Висушена сировина має ароматний запах, солодкуватий, злегка в'язучий присмак. Упаковують в коробки або банки з щільно притертими кришками. Зберігають 2 роки. Листя можна збирати протягом всього літа. Найкращим періодом травники вважають збір листя до свята Трійці.

Власні авторські відгуки про липу і відгуки читачів будуть надруковані в наступних номерах журналу.

А.І. ПОТОПАЛЬСЬКИЙ,
кандидат медичних наук,
доцент,
професор Європейської академії
проблем людини,
директор Інституту
оздоровлення і відродження
народів України та
Благодійного фонду
"Небодарний цілитель",
заслужений винахідник України,
керівник «Центру духовного
відродження та оздоровлення
людини і довкілля» на базі
Національного університету
біоресурсів і природокористування
України,
старший науковий співробітник
Інституту молекулярної
біології і генетики
Національної Академії
наук України,
О.І. ВАСИЛЕНКО,
заступник директора
Інституту оздоровлення і
відродження народів
України та Благодійного фонду
"Небодарний цілитель"
Фото О.І. ВАСИЛЕНКО
Електронна пошта для листів:
Labmsbar@gmail.com
Сайт Інституту оздоровлення і
відродження народів України:
<https://www.potopalsky.kiev.ua/ua/index.html>

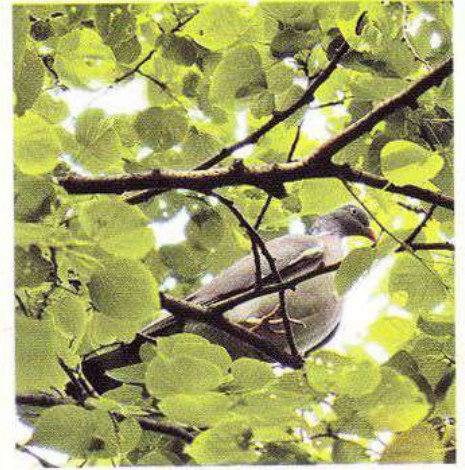

Липа квітує на липовій алеї в дендропарку «Перемога» с. Ходаки (фото 14.06.2018 р.)

Старі липи Ушомирського парку, який до революції 1917 року належав пану Станіславу Богушу (фото 28.09.2017 р.)

Дикий голуб в дендропарку «Перемога» (с. Ходаки) на гілках липи в липовій алеї (фото 07.05.2018 р.)

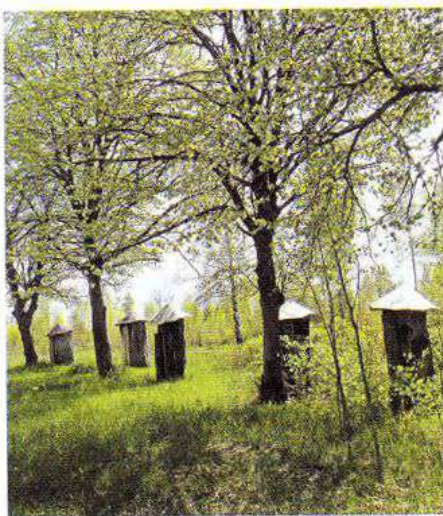
Шпаківня на 40-річній липі в дендропарку «Перемога» (с. Ходаки) (фото 13.05.2019 р.)

«Всевидяче Око» дерева (фото 02.10.2018р.)

Вигляд липової алеї дендропарку «Перемога» (с. Ходаки) від хати родини Потопальських, побудованого дідом Данилом на початку 20-го століття (фото 06.05.2021 р.)

Сторічні борті в музею древнього дрвляньського і сучасного бджільництва в липовій алеї дендропарку «Перемога» (с. Ходаки). Вигляд з боку поля (фото 06.05.2021р.)

Незабутні зустрічі з друзями під липою в дендропарку «Перемога» (с. Ходаки). Зліва направо стоять: А.В. Мудрак, В.П. Фещенко, А.І. Потопальський. Сидить М.І. Потопальська (фото 06.05.2018р.)